

ΥΠΕΡΒΑΣΗ ΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΕΞΟΥΣΙΑΣ;

Ελένη Χ. Μπήνα, Δικηγόρος, Υποψήφια Διδάκτωρ Νομικής Α.Π.Θ., ΜΔΕ Δημοσίου Δικαίου και Πολιτικής Επιστήμης, Διαπιστευμένη Διαμεσολαβήτρια του Υπουργείου Δικαιοσύνης

1. Εισαγωγή: Τα πραγματικά περιστατικά

Τους τελευταίους μήνες έχουν λάβει χώρα αρκετά περιστατικά που «ακροβατούν» μεταξύ των ορίων του ελέγχου ανάμεσα στις τρεις λειτουργίες της Πολιτείας (νομοθετική, εκτελεστική, δικαστική) και της παρέμβασης της μιας λειτουργίας στην άλλη, όρια πολλές φορές δυσδιάκριτα, αλλά εξαιρετικά κρίσιμης σημασίας για την εύρυθμη και δημοκρατική λειτουργία της Πολιτείας. Πρόσφατα η εκτελεστική λειτουργία «εισέβαλε» στο χώρο της δικαστικής με υποδείξεις προς το ΣτΕ, με αμφιλεγόμενη συγκυρία δημοσιοποίησης προσωπικών δεδομένων Ανώτερων Δικαστικών Λειτουργών σε κρίσιμο χρονικό διάστημα, με απάντηση και επικριτικό σχολιασμό εκ μέρους εκπροσώπου της Κυβέρνησης σε δικαστική απόφαση του ΣτΕ και η δικαστική προσπάθησε να παρέμβει στη νομοθετική λειτουργία (το αίτημα από την πλευρά ανώτερων δικαστικών λειτουργών για την αύξηση του ορίου συνταξιοδότησής τους με τροποποίηση με νομοθετική ρύθμιση της συνταγματικής διάταξης του άρθρου 88παρ.5 Συντ. που προβλέπει την υποχρεωτική αποχώρηση από την υπηρεσία μόλις συμπληρώσουν το εξηκοστό έβδομο έτος της ηλικίας τους).

Αναλυτικότερα, ο δημόσιος σχολιασμός από την εκτελεστική λειτουργία- και μάλιστα από το ίδιο τον Πρωθυπουργό- αναμενόμενης σημαντικής απόφασης από την Ολομέλεια του Ανωτάτου Ακυρωτικού Δικαστηρίου, που είχε να κάνει με το κατά πόσο οι πράξεις που εκδόθηκαν βάσει νόμου που η Κυβέρνηση πρότεινε και υποστήριξε είναι άκυρες και ο νόμος αυτός σύμφωνος με το Σύνταγμα, με υπόδειξη ότι θα ήταν παράλογο να κριθεί ο Νόμος αυτός αντισυνταγματικός σε κάθε περίπτωση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως παρέμβαση στην ανεξάρτητη δικαστική λειτουργία, με προσπάθεια να κατευθύνει και να προκαταλάβει την κρίση των Δικαστών¹. Το ίδιο και η απάντηση της Κυβερνητικής εκπροσώπου μετά την είδηση της Απόφασης του ΣτΕ, με την οποία επικρίθηκε το Ανώτατο Δικαστήριο για το περιεχόμενο της εν λόγω απόφασης καθώς και άλλων βαρυσήμαντων αποφάσεων που εξεδόθησαν στο παρελθόν. Και όλα αυτά, γιατί η εκτελεστική λειτουργία θεώρησε την απόφαση αντίθετη με τα όσα η ίδια κρίνει ως σωστά και συνταγματικά. Από την άλλη πλευρά, το υποχρεωτικό όριο συνταξιοδότησης των ανώτερων δικαστικών λειτουργών είναι ρητώς οριζόμενο στο άρθρο 88παρ.5 Συντ.. Το αίτημα για επιμήκυνση του χρόνου υπηρεσίας πέραν του ορίου αυτού, θα χρειαζόταν συνταγματική αναθεώρηση, αφού δεν αφήνεται από το Συντακτικό νομοθέτη κανένα περιθώριο για ρύθμιση του ζητήματος αυτού με νομοθετική διάταξη. Το αίτημα αυτό που τίθεται επιτακτικά από Ανώτερους Δικαστικούς Λειτουργούς, υποστηρίζοντας ότι μπορεί να τροποποιηθεί η συνταγματική διάταξη με απλή νομοθετική ρύθμιση, μπορεί να χαρακτηριστεί ως προσπάθεια παρέμβασης της δικαστικής λειτουργίας στην νομοθετική και μάλιστα με αίτημα παράτυπης τροποποίησης Συνταγματικής διάταξης(!). Τελευταίο περιστατικό είναι

¹ «Θεωρούσαν... κάποιος τώρα ότι το ΣτΕ, το οποίο στην προσωρινή του απόφαση έχει μιλήσει για δημόσιο συμφέρον, θα βγει και θα πει ότι άκυρος ο διαγωνισμός γιατί τα χρήματα που θα πάρει το δημόσιο είναι πολλά. Δεν γίνονται αυτά τα πράγματα! Η δικαιοσύνη είναι ανεξάρτητη να πάρει τις αποφάσεις της και η κυβέρνηση θα συμμορφωθεί με τις αποφάσεις. Αλλά δεν γίνονται αυτά τα πράγματα. Δεν δίνω ούτε μια πιθανότητα», από τη συνέντευξη τύπου του Πρωθυπουργού στη ΔΕΘ, 11-09-2016

η σύγκληση της διοικητικής Ολομέλειας του Αρείου Πάγου από την Πρόεδρό του σχετικά με το ζήτημα του ορίου ηλικίας. Έντονη είναι η αντίδραση τόσο της Ένωσης Δικαστών και Εισαγγελέων και της Ένωσης των Δικαστών του Συμβουλίου της Επικρατείας, όσο και Συνταγματολόγων, οι οποίοι εξέδωσαν ανακοινώσεις που τονίζουν το ότι δεν υπάρχει δυνατότητα ερμηνείας της εν λόγω συνταγματικής διάταξης, αφού είναι ρητή και ανεπιφύλακτη².

Σε αυτές τις περιπτώσεις δεν μπορεί να μιλήσει κανείς για επιτρεπτή Διασταύρωση λειτουργιών, καθώς διασταύρωση υπάρχει όταν αρμοδιότητες που κατά περιεχόμενο κατατάσσονται σε μια εξουσία, ανατίθενται από το Σύνταγμα σε όργανα στα οποία καταρχήν ανήκει άλλη εξουσία³. Το όργανο δεν χάνει σ' αυτήν την περίπτωση την οργανική του ιδιότητα, αλλά αναλαμβάνει κατ' εξαίρεση την άσκηση μιας αρμοδιότητας ξένης προς τη φύση του όπως, για παράδειγμα, η ανάθεση κυρωτικών αρμοδιοτήτων στη Διοίκηση. Αντίθετα στα προαναφερόμενα περιστατικά, παραβιάζεται η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, συνταγματικά κατοχυρωμένη στο άρθρο 26 Συντ., αφού ούτε για άσκηση αμοιβαίου ελέγχου μπορεί να γίνει λόγος, ο οποίος έλεγχος είναι επιτρεπτός και επιβάλλεται για την εξισορρόπηση των τριών λειτουργιών και τη σωστή άσκησή τους χωρίς να παραβιάζονται τα όριά τους. Ανακύπτουν επομένως δύο ζητήματα: αφενός αυτό της παρέμβασης της μιας λειτουργίας στο έργο της άλλης και αφετέρου αυτό του κατά πόσο μία από τις τρεις λειτουργίες υπερέχει των άλλων δύο.

2. Η έννοια της αρχής της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών

Η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, κατοχυρώνεται στο άρθρο 26 του ισχύοντος Συντάγματος και είναι θεσμός που σκοπό έχει τον αμοιβαίο έλεγχο και περιορισμό των τριών λειτουργιών, της νομοθετικής, της εκτελεστικής και της δικαστικής. Είναι οργανωτική αρχή⁴ που εντοπίζεται ήδη στη θεωρία του Αριστοτέλη⁵ σε πιο γενική μορφή κι έπειτα διατυπώθηκε από τον Μοντεσκιέ⁶ και αργότερα κατοχυρώθηκε στη Γαλλία με τη Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και του Πολίτη το 1789, κατά τη Γαλλική Επανάσταση. Η άσκηση αμοιβαίου ελέγχου οδηγεί στην εξισορρόπησή τους. Η οργανική διάκριση των εξουσιών είναι αυτή που έχει επικρατήσει, αφού διαφορετικό κρατικό όργανο ασκεί κατά βάση την κάθε λειτουργία⁷. Βασική επιδίωξη είναι η λειτουργία, η ευθύνη και η λειτουργική δομή των οργάνων να είναι σαφείς. Κάθε λειτουργία οφείλει να ασκείται από πολιτειακό όργανο κατάλληλο βάσει του τρόπου νομιμοποίησής του για το συγκεκριμένο σκοπό⁸. Επιτρεπτή είναι η Διασταύρωση των λειτουργιών, όπου προβλέπεται από το Σύνταγμα Το όργανο δεν χάνει σ' αυτήν την περίπτωση την οργανική του ιδιότητα, αλλά αναλαμβάνει κατ' εξαίρεση την άσκηση μιας αρμοδιότητας ξένης προς τη φύση του όπως, για παράδειγμα, η ανάθεση κυρωτικών αρμοδιοτήτων στη Διοίκηση. Λειτουργικό διχασμό ή σύγχυση αντίθετα έχουμε, όταν το όργανο αποβάλλει την κύρια ιδιότητά του για να

² «...η διάταξη του άρθρου 88 παρ. 5 του Συντάγματος είναι σαφής και ανεπιφύλακτη και δεν είναι δεκτική αντίθετης ερμηνείας που θα ανέτρεπε την ασφάλεια δικαίου, στην οποία αποβλέπει κάθε πολίτης και την οποία είναι ταγμένοι να υπηρετούν οι δικαστές. Συνεπώς, η συζήτηση γύρω από το ζήτημα του ορίου ηλικίας των δικαστικών λειτουργιών μπορεί να γίνει μόνο με τελικό σκοπό τη διατύπωση πρότασης για την αναθεώρηση της σχετικής διατάξεως του Συντάγματος.», από την ανακοίνωση της Ένωσης Δικαστών του ΣτΕ, 23-01-2017.

³ ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΣ, Συνταγματικό Δίκαιο,σελ.305, Εκδόσεις Σάκκουλα 2003.

⁴ Μεταξύ άλλων, Α. ΜΑΝΙΤΑΚΗ, «Η διάκριση των εξουσιών ως οργανωτική βάση του κράτους ή ως πολιτική αρχή», δημοσίευση 16-04-2011, constitutionalism.gr

⁵ Πολιτικά Δ.13.1297b, 37επ

⁶ Montesquieu, De l'esprit des lois, 1748.

⁷ Α. ΜΑΝΙΤΑΚΗ, Κράτος Δικαίου και δικαστικός έλεγχος της συνταγματικότητας, σελ.313, εκδόσεις Σάκκουλα, 1994

⁸ Κ. ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ, Συνταγματικό Δίκαιο, σελ.303, εκδόσεις Σάκκουλα, 2003

αποκτήσει μια άλλη. Τότε συγχέονται οι οργανικές ιδιότητες του οργάνου και το ίδιο μεταπίπτει σε μια ερμαφρόδιτη κατάσταση, όπως στην περίπτωση του απόλυτου μονάρχη⁹. Πιο διαδεδομένη άποψη στη θεωρία είναι ότι για το λειτουργικό διχασμό απαιτείται συνταγματικό έρεισμα, γιατί αποβάλλεται η ιδιότητα του οργάνου, ενώ για τη διασταύρωση, όχι¹⁰. Έτσι και ο Αρ. Μάνεσης, αναφέρει πως η αρχή της διάκρισης των εξουσιών, «δεν είναι υπερσυνταγματική τις αρχή, ούτε αξίωμα ή δόγμα αναμφισβήτητου κύρους, του συνταγματικού δικαίου ή της πολιτικής επιστήμης» και πως η εφαρμογή της αρχής ως απόλυτης αντιστοιχίας μεταξύ κατ' ουσίαν διαφορετικών λειτουργιών και οργάνων, «είναι εκ των πραγμάτων αδύνατος»¹¹.

3. Ζήτημα πρώτο: η παρέμβαση της μιας λειτουργίας στην άλλη

Η Κυβέρνηση οφείλει να κινείται μέσα στα συνταγματικά καθορισμένα όρια δράσης της¹² και να μην προσπαθεί μέσω κανενός οργάνου της να επέμβει στο έργο της δικαστικής λειτουργίας¹³. Το ίδιο και η νομοθετική λειτουργία δεν μπορεί να παρεμβαίνει στο έργο της δικαστικής όπως έχει συμβεί στο παρελθόν, με κατάργηση εκκρεμών δικών κατόπιν νομοθετικής ρύθμισης¹⁴. Οι δικαστικοί λειτουργοί απολαμβάνουν κατοχυρωμένη στο άρθρο 87παρ.1Συντ. προσωπική και λειτουργική ανεξαρτησία. Η με οποιονδήποτε τρόπο, είτε a priori είτε a posteriori προσπάθεια επηρεασμού των δικαστών από όργανο άλλης λειτουργίας, με υποδείξεις για τον τρόπο άσκησης του δικαστικού λειτουργήματος και του σχηματισμού δικανικής πεποίθησης, επικριτικό σχολιασμό, προσπάθεια προεξόφλησης συγκεκριμένης δικαστικής κρίσης κ.ά., μόνο ως απόπειρα παρέμβασης στο έργο της ανεξάρτητης δικαστικής λειτουργίας θα μπορούσε να εκληφθεί. Από την άλλη πλευρά και η δικαστική λειτουργία, δεν δύναται να παρεμβαίνει στις άλλες δύο. Οι δικαστές υπακούουν στο Σύνταγμα και στους Νόμους, εφόσον οι τελευταίοι είναι σύμφωνοι με το Σύνταγμα¹⁵. Κατά την άσκηση των καθηκόντων τους καλούνται να άρουν μια σύγκρουση ανάμεσα στο νόμο και στα συνταγματικά δικαιώματα, να επιλύσουν μια αντιδικία αναφορικά με την εφαρμογή και το νόημα ενός νόμου βάσει των συνταγματικών διατάξεων και χρησιμοποιώντας ορθολογικά κριτήρια¹⁶. Κατά την άσκηση επομένως, ad hoc ελέγχου συνταγματικότητας ενός νόμου, καλούνται να μην εφαρμόσουν το νόμο αυτό, αν κρίνουν ότι είναι αντισυνταγματικός και η κρίση τους οφείλει να γίνει σεβαστή από την εκτελεστική λειτουργία (συμμόρφωση της Διοίκησης) και να δώσει κατευθύνσεις στη Νομοθετική για τη σωστή μελλοντική ρύθμιση που θα είναι σύμφωνα με τα οριζόμενα από το Σύνταγμα. Το αίτημα όμως από δικαστές προς τον Πρωθυπουργό για τροποποίησης συνταγματικής διάταξης με απλή νομοθετική ρύθμιση, χωρίς να υπάρχει τέτοια πρόβλεψη στην ίδια τη συνταγματική διάταξη¹⁷, μπορεί να χαρακτηριστεί ως υπέρβαση των ορίων που θέτει η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών.

⁹ Κ.ΧΡΥΣΟΦΟΝΟΥ,ό.π.,σελ.299επ

¹⁰ Α.ΤΑΧΟΥ, Ελληνικό Διοικητικό Δίκαιο, σελ. 36επ.,Σάκκουλας 2005, που γίνεται λόγος για διασταύρωση ή μερική σύγχυση και αποδέχεται τη λειτουργία ενός οργάνου με ιδιότητα οργάνου με άλλη λειτουργία. Επίσης, ΔΑΓΤΟΓΛΟΥ Γενικό Διοικητικό Δίκαιο, α' τόμος,σελ.22,Αντ.Ν.Σάκκουλας,2004

¹¹ Α.ΜΑΝΕΣΗ, Αι εγγυήσεις τηρήσεως του Συντάγματος, ΙΙ, σελ.358 και 362,1960

¹² Άρθρο 82Συντ.

¹³ Το ίδιο ισχύει και για τη μη επέμβαση της εκτελεστικής στη νομοθετική λειτουργία.

¹⁴ ΟλΣτΕ1847/2008,Σκέψη 6, στην υπόθεση του γηπέδου της ΑΕΚ, πριν γίνει η συζήτηση ενώπιον της Ολομέλειας του Συμβουλίου της Επικρατείας, μετά την έκδοση της απόφασης του Ε'Τμήματος και ενώ (η υπόθεση)ήταν υπό διάσκεψη, εκδόθηκε ο Ν.3207/2003 που κατήργησε τις προσβαλλόμενες πράξεις και χορήγησε όλες τις απαιτούμενες για την ολοκλήρωση του έργου άδειες, μην καταλείποντας στάδιο έκδοσης ατομικών διοικητικών πράξεων.

¹⁵ 87παρ.2Συντ.

¹⁶ Α.ΜΑΝΙΤΑΚΗ, Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο, σελ.444, Εκδόσεις Σάκκουλα, 2004.

¹⁷ Άρθρο 88παρ.5Συντ.

4. Ζήτημα δεύτερο: Υπερέχει κάποια λειτουργία των άλλων δύο;

Το δεύτερο ζήτημα που επανέρχεται στο προσκήνιο, κατόπιν των προαναφερόμενων γεγονότων και των αποφάσεων του Μισθοδικείου σχετικά με τις μισθολογικές περικοπές των δικαστών¹⁸, είναι αυτό της *ισοτιμίας των τριών λειτουργιών* μεταξύ τους. Θα πρέπει η νομοθετική να θεωρείται ως υπερέχουσα των άλλων δύο; Η νομολογία του ΣτΕ έχει κρίνει παγίως ότι οι τρεις λειτουργίες είναι ισότιμες. Σε αποφάσεις που αφορούσαν σε διεκδίκηση της επέκτασης της απαλλαγής από το φόρο εισοδήματος που ίσχυε για το μισό της βουλευτικής αποζημίωσης και στις αποδοχές των δικαστών, όπως η Ολ.ΣτΕ 3670/1994 και η ΣτΕ 3150/1999 και στην περικοπή κατά 50% των αποδοχών των δικαστών με την 127/2016 του Μισθοδικείου¹⁹, κρίνεται ότι από τα άρθρα 26, 87παρ.1 και 88παρ.2 του Συντάγματος, καθιερώνεται η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών και η λειτουργική και προσωπική ανεξαρτησία των δικαστικών λειτουργιών και κατ' επέκταση και η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης, η οποία είναι ισότιμη και ισοδύναμη με τις άλλες δύο λειτουργίες (νομοθετική και εκτελεστική), γιατί «μόνο διά της ισοτιμίας και ισοδυναμίας αυτών επιτυγχάνεται η πραγματική και αποτελεσματική διάκριση αυτών».

Στη Θεωρία υπάρχει αντίλογος ως προς αυτήν την ισοτιμία. Η κρατούσα μάλλον άποψη είναι πως η νομοθετική λειτουργία υπερέχει των άλλων δύο λειτουργιών. Ήδη ο Ν.Ι. Σαρίπολος υποστήριζε ότι η νομοθετική υπερέχει των άλλων δύο λειτουργιών²⁰. Κατά τον Κ. Χρυσόγονο, η υπεροχή της νομοθετικής λειτουργίας έναντι των άλλων δύο στηρίζεται στη δεσμευτικότητα των νόμων για την εκτελεστική και τη δικαστική λειτουργία²¹. Η ίδια υπεροχή είναι απαραίτητη κατά τον Α. Τάχο για την πραγμάτωση της αρχής της νομιμότητας, ως αυτοκαθορισμού των κανόνων που ακολουθούν τα κρατικά όργανα, προϋπόθεση της ύπαρξης Κράτους Δικαίου²². Την υπεροχή του νομοθέτη υποστηρίζει και ο Α. Μανιτάκης: «με τη θεσμική διάκριση της νομοθετικής από την εκτελεστική εξουσία και την υπεροχή της πρώτης πάνω στη δεύτερη καθώς και με την κυριαρχία του νόμου πάνω σ' οποιαδήποτε άλλη πράξη της εκτελεστικής εξουσίας δεν εξασφαλίζεται μόνο η υποταγή της εκτελεστικής εξουσίας στη νομοθετική ή η υποταγή, γενικότερα, όλων των εξουσιών, μηδέ της δικαστικής εξαιρουμένης, στις νομοθετικές αποφάσεις του αντιπροσωπευτικού σώματος, αλλά και η θεσμική πλαισίωση, αντιστάθμιση και τελικά εξισορρόπηση δοσμένων, ανταγωνιστικών σχέσεων πολιτικής και ταξικής κυριαρχίας, αφού πίσω από τις τρεις εξουσίες μπορούν να οχυρωθούν και να προβάλλουν τα αιτήματά τους, διαφορετικά πολιτικά και κοινωνικά συμφέροντα». Επιπλέον, υποστηρίζει τη γενική νομοθετική αρμοδιότητα της νομοθετικής εξουσίας, που της επιτρέπει να ρυθμίζει ελεύθερα τα ζητήματα που ανακύπτουν, χωρίς να καθορίζεται το πεδίο δράσης της από συνταγματικές διατάξεις όπως συμβαίνει με τις άλλες δύο εξουσίες. Αν οι τρεις εξουσίες ήταν ισότιμες, θα ανατρεπόταν η ιεραρχημένη διαβάθμιση των

¹⁸ Πιο πρόσφατη η 127/2016, βλ. σκέψη 7 «Επειδή, το άρθρο 26 του Συντάγματος καθιερώνει ευθέως την αρχή της διακρίσεως των τριών λειτουργιών (νομοθετικής, εκτελεστικής και δικαστικής), τις οποίες θεωρεί ισοδύναμες και ισότιμες, αφού μόνον δια της ισοδυναμίας και της ισοτιμίας αυτών επιτυγχάνεται η πραγματική και αποτελεσματική διάκριση αυτών, η οποία αποτελεί το βάθρο της οργανώσεως και λειτουργίας της ενιαίας κρατικής εξουσίας και του κράτους δικαίου. Ειδικώς, για τη δικαστική λειτουργία καθιερώνεται, κατά την έννοια της ανωτέρω συνταγματικής διατάξεως, ως ουσιώδες χαρακτηριστικό της, η ανεξαρτησία της, η οποία αποτελεί ταυτοχρόνως και το κύριο στοιχείο που την καθιστά ισότιμη και ισοδύναμη προς τις άλλες δύο λειτουργίες.»

¹⁹ Βλ. παραπομπή 7

²⁰ Ν.Ι.ΣΑΡΙΠΟΛΟΥ, Πραγματεία του Συνταγματικού Δικαίου, 1874, «Εν αυταίς όμως υπερέχει η νομοθετική, ουχί διότι έξεστιν αυτή επεμβαίνειν ή κωλύειν την των δύο άλλων ανεξάρτητον ενέργειαν, αλλά διότι η εξουσία αυτή εστίν η βάση της πολιτικής οργανώσεως...».

²¹ Κ.ΧΡΥΣΟΓΟΝΟΥ, ό.π.,σελ.306-307.

²² Α.ΤΑΧΟΥ,ό.π.,σελ.38και 67επ..

κρατικών λειτουργιών και δε θα ίσχυε η υποχρέωση της εκτελεστικής και της δικαστικής λειτουργίας να ακολουθούν τα κατά τους νόμους οριζόμενα²³.

Και η νομοθετική λειτουργία όμως, είναι αυτονόητο ότι πρέπει να σέβεται το Σύνταγμα²⁴ και τα όρια που θέτει η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών, μη προβαίνοντας σε αυθαίρετους ή κατά βούληση (πολιτική ή κομματική) περιορισμούς και αλλαγές στις αρμοδιότητες και εξουσίες της εκτελεστικής και της δικαστικής λειτουργίας. Για το λόγο αυτό θα πρέπει να εφαρμόζονται οι αρχές καλής νομοθέτησης και να τηρείται το πλαίσιο που ο νόμος 4048/2012 έχει θέσει καθώς και να γίνουν βελτιώσεις και αλλαγές στη νομοπαρασκευαστική διαδικασία.

5. Συμπέρασμα

Παρά τις καταστάσεις που ζούμε τα τελευταία χρόνια και λόγω αυτών και των αντίξωων οικονομικών, πολιτικών και κοινωνικών συνθηκών που έχει δημιουργήσει η οικονομική κρίση, οι εκπρόσωποι και οι εκφραστές των τριών λειτουργιών της Πολιτείας, θα πρέπει να σταθούν στο ύψος των περιστάσεων, να στοχεύσουν στην ενότητα του Κράτους και όχι στην ικανοποίηση πολιτικών, προσωπικών ή κλαδικών συμφερόντων, τηρώντας τις αποστάσεις που απαιτεί η αρχή της διάκρισης των λειτουργιών και τις διατάξεις του Συντάγματος. Αυτό δεν σημαίνει ότι θα πρέπει να σταματήσει ο αμοιβαίος έλεγχος των λειτουργιών. Κάτι τέτοιο θα σήμαινε και τη λανθασμένη εφαρμογή της αρχής της διάκρισης των λειτουργιών, γιατί ο αμοιβαίος έλεγχος είναι προαπαιτούμενο για τη συγκράτηση και την εξισορρόπηση των εξουσιών και τον περιορισμό τους εντός των προβλεπόμενων ορίων δράσης. Ο τρόπος όμως και τα μέσα που χρησιμοποιούνται κατά την άσκηση του ελέγχου, θα πρέπει να επιλέγονται πολύ προσεκτικά και με σεβασμό προς το Σύνταγμα, το κύρος, το έργο και την ιστορία των θεσμών.

²³ Α.ΜΑΝΙΤΑΚΗ, Η διάκριση των εξουσιών ως οργανωτική βάση του κράτους ή ως πολιτική αρχή, Μελέτη δημοσιευμένη στην ιστοσελίδα του Ομίλου «Αριστόβουλος Μάνεσης», 16/4/2011, www.constitutionalism.gr, και Α.ΜΑΝΙΤΑΚΗ, Ελληνικό Συνταγματικό Δίκαιο, Θεμελιώδεις έννοιες, Τόμος 1, σελ.409, εκδόσεις Σάκκουλα,2004.

²⁴ Α.ΜΑΝΙΤΑΚΗ, «Η ατυχής νομοθετική τροποποίηση της διαδικασίας επιλογής των Προεδρείων των Ανωτάτων Δικαστηρίων», 13-09-2010 constitutionism.gr